

Dier&Recht
advocaat van de dieren

Juni 2020

Grenzeloos kalverleed

Zuigelingen op transport

Het fraaie woord 'verreisd' dient voor kalveren die tijdens het transport over grote afstand zo verzwakt zijn, dat ze ziek, uitgedroogd of dood op de plaats van bestemming aankomen. - Tommy Wieringa

INHOUD

Samenvatting	3
Het effect van transport op kalveren	4
Inleiding: zuigelingen op transport	4
Water en voeding (melk).....	5
Zuigbehoefte	7
Sta- en ligruimte	8
Temperatuur en luchtvochtigheid	9
Diarree en longontsteking.....	11
Stress	12
Overtredingen tijdens het transport	13
Onderzoek Animals' Angels en CIWF	13
Onderzoek NVWA	13
Onderzoek Eyes on Animals	13
Overtredingen <i>Europese Transportverordening</i>	15
Het effect van de coronacrisis op de kalversector	16
Kalfsvleesoverschotten en overvolle stallen	16
Import kalveren gehalveerd in april	16
Import uit Ierland daalt met 40 procent	17
Een einde aan langeafstandstransporten	18
Nederlandse melkveehouders steunen importbeperking	18
Deskundigen steunen importbeperking.....	19
Minister Schouten (LNV) steunt importbeperking.....	19
Kalversector houdt rekening met importbeperking	19
Momentum voor einde langeafstandstransporten zuigelingen	19
Conclusie	20
Aanbevelingen.....	20
Bijlagen	21
Bijlage 1: Europese Transportverordening 1/2005 (EG)	21

SAMENVATTING

Om genoeg melk te kunnen geven, moet een melkkoe ieder jaar een kalf krijgen. Zo'n 70 procent van deze kalveren – alle stiertjes en een deel van de vaarsjes – is niet interessant voor de melkveehouderij.¹ Nederland heeft zich gespecialiseerd in het verwaarden van deze overvloedige kalveren: met een aandeel van 31 procent zijn wij de grootste kalfsvleesproducent van Europa.² Jaarlijks worden er in Nederland zo'n 1,5 miljoen kalveren vetgemest en geslacht.³

Meer dan de helft van de vleeskalveren, zo'n 800.000 per jaar, wordt geïmporteerd uit het buitenland, en hun aantal blijft groeien.⁴ Nederland heeft dan ook een groot aandeel in de bijna 1 miljoen jonge kalveren die over grote afstanden door Europa worden vervoerd. Na de slacht gaat 95 procent van het kalfsvlees weer de grens over.⁵ Een nodeloos gesleep met dieren en een ernstige aanslag op hun gezondheid en welzijn.

De kalfjes worden op transport gezet als ze 14 tot 21 dagen oud zijn. Het zijn dan nog zuigelingen, met een immuunsysteem dat volop in ontwikkeling is. Ze zijn uitermate slecht bestand tegen het transport. Tijdens het transport worden ze blootgesteld aan grote temperatuurverschillen. Ze krijgen geen verwarmde melk (hun voeding) en regelmatig ook geen water, ze verliezen veel gewicht en komen vaak uitgeput en uitgedroogd op hun bestemming aan. Hoe langer het transport duurt, hoe zwaarder het is. Vanwege hun slechte weerstand zijn ze erg gevoelig voor infecties. Doordat ze worden samengebracht met soortgenoten van andere bedrijven, worden ze blootgesteld aan veel verschillende ziektekiemen. Veel kalveren lopen tijdens het transport dan ook een infectieziekte op. In de Ongeriefanalyse van Wageningen Livestock Research van december 2018 krijgt transport de ernstigste ongeriefscore toegekend (8 uit 8).⁶

Bovendien zijn de kalvertransporten berucht vanwege de vele misstanden. In mei 2019 kwam ernstig kalverleed aan het licht: Ierse kalveren op weg naar Nederland beschikten tijdens de lange transporten niet over drinkwater omdat dit werd aangeboden via ongeschikte drinksystemen waar de kalveren niet bij konden. Ook werden de kalveren op een rustplaats geschopt, aan hun oren voortgetrokken en geslagen met stokken. In maart 2020 bracht Eyes on Animals vergelijkbare ernstige misstanden bij Ierse kalvertransporten aan het licht.⁷ Niet alleen vonden er mishandelingen plaats, maar ook werden wettelijke transporttijden ruimschoots overschreden.

Nu de uitbraak van het coronavirus blootlegt hoe kwetsbaar de kalversector is, met grote overschotten kalfsvlees en overvolle stallen, is de tijd rijp om heel kritisch te kijken naar het bestaansrecht van deze dier- en milieuvriendelijke sector.

Dier&Recht pleit voor een volledige stop van langeafstandstransporten van kalveren, een verhoging van de transportleeftijd en scherper toezicht op naleving van de regels.

HET EFFECT VAN TRANSPORT OP KALVEREN

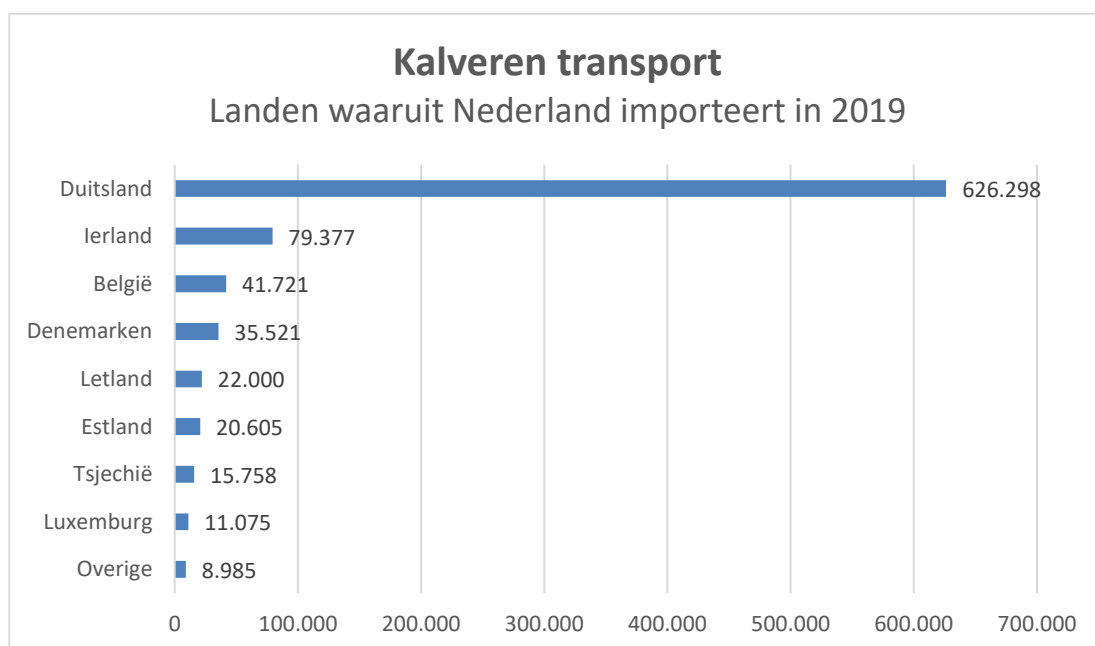
Inleiding: zuigelingen op transport

In de *Europese Transportverordening (1/2005 EG)* zijn Europese minimumeisen met betrekking tot het transport van kalveren opgenomen. De relevante artikelen zijn opgenomen als bijlage 1 bij dit rapport.

Europese regels voor veetransport schrijven voor dat kalveren jonger dan tien dagen niet vervoerd mogen worden, tenzij de afstand minder dan honderd kilometer bedraagt.⁸ Kalveren moeten ouder dan veertien dagen zijn voor langeafstandstransporten (reisduur langer dan 8 uur).⁹ De Nederlandse kalversector heeft afgesproken dat kalveren ook bij transporten korter dan honderd kilometer pas vervoerd mogen worden vanaf de leeftijd van veertien dagen.¹⁰ In de praktijk gaan de kalveren voor *nationaal* transport weg als ze veertien tot eenentwintig dagen oud zijn en moeten ze een gewicht van minimaal 36 kg hebben.

Ook op de leeftijd van veertien dagen zijn kalveren echter nog zuigelingen met een kwetsbaar immuunsysteem. Ze kunnen hun lichaamstemperatuur niet goed op peil houden, hebben weinig reserves om op terug te vallen en kunnen slecht tegen onthouding van voeding en water. Veel kalveren lopen tijdens het transport een infectie op en worden tijdens of kort na het transport ziek.¹¹ In de *Ongeriefanalyse* van december 2018 krijgt transport de ernstigste ongeriefscore (8 uit 8).¹²

Hoe langer het transport duurt, hoe ernstiger het effect op de kalveren. Hoewel de import uit Oost-Europa de laatste jaren is verminderd, nam het transport vanuit Ierland juist enorm toe. De transporttijd varieert, maar ligt naar schatting doorgaans tussen de 12 en 48 uur.¹³ Zou het transport van kalveren beperkt worden tot korteafstandstransporten (niet langer dan 8 uur) dan zou transport zich grotendeels beperken tot import uit Duitsland, België en Luxemburg.

Water en voeding (melk)

Op grond van de *Europese Transportverordening* is het verplicht om niet-gespeende kalveren (kalveren die nog melk drinken) na 9 uur reizen minstens 1 uur rust te geven, waarin zij met name water krijgen en zo nodig gevoerd worden. Na de rustperiode mogen ze nog eens 9 uur vervoerd worden. De transporttijden kunnen in het belang van de dieren met 2 uur worden verlengd, met name gelet op de nabijheid van de plaats van bestemming. Na 19 uur reizen (eventueel met verlenging van 2 uur) moeten de jonge kalfjes worden uitgeladen, water en voeding krijgen, en 24 uur rusten. Daarna mogen ze opnieuw 19 uur reizen.¹⁴

Dit wettelijke minimum voldoet absoluut niet aan de behoeften van kalveren. Onder natuurlijke omstandigheden drinken ze gedurende de eerste levensweken zo'n 5 tot 9 keer per dag melk bij de koe.¹⁵ Het voedingsregime in de kalverhouderij, waarbij kalveren 2, soms 3 keer per dag opgeloste poedermelk krijgen, veroorzaakt al heel veel gezondheidsproblemen.¹⁶ De omstandigheden tijdens transport zijn vele malen erger. In de trucks krijgen kalveren hooguit water, en geen verwarmde melk, terwijl dit van levensbelang is voor zulke jonge dieren.

Bovendien is de onthouding van drinkwater en warme melk in de praktijk vaak veel langer dan alleen de officiële transportduur. Voordat kalveren op nationaal of internationaal transport gaan, worden ze opgehaald van verschillende melkveebedrijven. Dit duurt doorgaans erg lang. De kalveren worden vervolgens naar verzamelplaatsen gebracht en vanaf daar weer verder getransporteerd. Voordat de dieren op het daadwerkelijke transport naar kalvermesters in binnen- en buitenland gaan zijn ze vaak al lange tijd onderweg. In hoeverre deze kalveren op de verzamelplaatsen voeding en water krijgen is nog maar de vraag.

Kalveren uit Ierland zijn bijvoorbeeld in werkelijkheid veel langer onderweg zonder water en voeding dan toegestaan onder de Europese Verordening. De reistijd omvat namelijk niet alleen de overgang met de veerboot naar Frankrijk, maar ook de tijd die het kost om de kalveren op de vrachtwagen te laden, de rit naar de haven en het wachten tot de veerboot vertrekt.¹⁷ Hierdoor krijgen de kalveren veel te lang geen voeding (melk).

Ongeschikt drinksysteem

Er dient tijdens het transport wel watervoorziening aanwezig te zijn. In december 2015 besloot de NVWA om geen exportcertificaten meer af te geven voor ongespeende kalveren naar bestemmingen verder dan 8 uur rijden, nadat uit onderzoek – naar aanleiding van meldingen van onder meer Eyes on Animals – was gebleken dat er voor deze jonge kalveren geen geschikt drinksysteem aanwezig was op de wagens. (De metalen nippels waren volstrekt ongeschikt.) Hierdoor kon niet aan de EU-eisen met betrekking tot transport worden voldaan (kalveren moeten na 9 uur gedrenkt worden).¹⁸ In 2017 heeft de sector aangepaste drinkvoorzieningen gedemonstreerd. Nederlandse transportwagens beschikken nu over kunststof drinkspenen.¹⁹ (Helaas worden de metalen drinknippels in veel andere landen nog wel geaccepteerd.)

Dit betekent echter niet dat de kalveren tijdens het transport daadwerkelijk (voldoende) water kunnen drinken. De drinkspenen zitten in de zijwanden, maar de meeste kalfjes kunnen daar in de overvolle veewagen niet bij komen. Ook begrijpen niet alle kalfjes hoe de spenen werken. Dat kalveren geen ervaring hebben met dergelijke systemen blijkt ook uit een gesprek waarin een melkveehouder een kalverhouder uitlegt dat kalveren bestemd

voor de mesterij in de weken voorafgaand aan het transport individueel uit emmers worden gevoerd: “Jullie kalveren komen nooit bij de drinkautomaat.”²⁰

Kalveren moeten bovendien individueel en handmatig gedrenkt worden. Nu zitten er een paar kalveren bij de speen, die heel veel drinken, terwijl andere kalveren er niet bij kunnen en zodoende niets drinken.

Rustperiode te kort voor drenken

Uit onderzoek van de Dierenbescherming blijkt bovendien dat het in de praktijk ook buitengewoon lastig is om alle kalveren tijdens de rustperiode van een uur te laten drinken. Het komt er daardoor vaak op neer dat alle kalfjes of een deel van hen bijna een etmaal geen eten en drinken hebben tijdens het transport.²¹

Tekort aan water en voeding

Voor jonge dieren is wateropname extra belangrijk.¹ De dagelijkse behoefte van een kalf aan water is ruim 10 procent van zijn lichaamsgewicht.²² Een dag zonder voeding is zeer schadelijk voor een kalf.²³ Door het langdurig ontberen van water en voeding raakt de darmwand beschadigd.¹ Dit kan diarree veroorzaken,²⁴ doodsoorzaak nummer één onder kalveren.²⁵

Het tekort aan voeding en water in combinatie met het zich ontlasten en urineren, veroorzaakt uitdroging en een te laag glucosegehalte van het bloed (hypoglykemie). Beide verschijnselen verergeren naarmate de reisduur toeneemt.²⁶

Na transport vertonen kalveren matige tot ernstige uitdrogingsverschijnselen. De KNMvD stelt daarom dat het belangrijk is bij aankomst direct water met elektrolyten te verstrekken.²⁷ Het voederen met elektrolyten – zoals natrium, kalium, calcium of magnesium – zorgt voor een goede vloeistofbalans en vermindert de ernst van de uitdroging.²⁸ Elektrolyten en water bevatten echter geen voedingsstoffen en geven geen verzadiging.

In de praktijk krijgen kalveren bij aankomst alleen water met elektrolyten. Pas bij de volgende voerbeurt krijgen ze melk. Er wordt gedacht dat ze anders diarree krijgen, maar in werkelijkheid is alle voeding extra die het kalf kan meekrijgen van levensbelang.

De vertering komt niet altijd goed op gang. Een kalverhouder geeft aan: „Wij geven aspirinepoeder door de eerste melk, dat helpt tegen de stress. Als wij zien dat de vertering niet lekker op gang komt, brengen we een slang in de lebmaag van het kalf om ze te laten braken. Nou, je wilt niet weten wat er soms uit komt... Wikkelfolie, strotouw, zaagsel van

¹ Voor de ontwikkeling van nieuw weefsel heeft een kalf 1 liter water nodig en voor de productie van urine minimaal 1 liter. Normaal verliest een kalf via de mest 0,5 tot 0,8 liter vocht per dag. Bij diarree kan dit verlies oplopen tot 2 à 3 liter.

¹ Normaal gesproken is het darmepitheel een dichte laag cellen. Maar als de darmen te weinig voedingsstoffen krijgen breekt het darmepitheel af. Door beschadiging van de darmwand komen de cellen losser te liggen en vallen er gaten, waardoor bacteriën en hun gifstoffen de kans krijgen door te dringen in het darmweefsel en in het bloed. Daardoor krijgen de kalveren diarree. Bovendien neemt een kalf met darmproblemen minder voedingsstoffen op, waardoor de darmwand nog verder beschadigd raakt.

de vloer... Een kalf in de vrachtauto wil wat te doen hebben op de wagen, die gaat overal aan peuzelen.”²⁹

Zuigbehoefte

Kalveren van een paar weken oud drinken van nature gemiddeld dus zo’n 7 keer per dag.³⁰ Het spenen (niet meer bij de moeder drinken) gebeurt in de natuur pas op als ze zes tot twaalf maanden oud zijn.³¹ Onder gecontroleerde houderijomstandigheden kan het spenen op z’n vroegst op de leeftijd van twee maanden plaatsvinden. De leeftijd waarop in de melkveehouderij helemaal wordt gestopt met de verstrekking van melk, ligt in de meeste Europese landen (waaronder Nederland) rond de negen à tien weken.³²

Jonge kalveren hebben een grote, aangeboren zuigbehoefte. Een kunstspeen aan het hok kan enigszins in die zuigbehoefte voorzien. De zuigbehoefte wordt sterker vervuld door het drinken van (kunst)melk, dan door het drinken van water of een elektrolytenoplossing.³³

Zuigen is erg belangrijk voor de gezondheid en het welzijn van de kalveren. Het werkt kalmerend, geruststellend en ontspannend. Het verlaagt de bloeddruk en de hartslag, verbetert de slaap en stimuleert de kaakspieren. Het heeft een positief effect op het verzadigingsgevoel³⁴ en stimuleert bovendien een goede vertering, waardoor diarree wordt voorkomen.³⁵ Kalveren die niet (genoeg) kunnen zuigen, vertonen stereotiep, compulsief gedrag, zoals aan elkaar en aan objecten zuigen en likken.^{36 37}

Omdat jonge kalveren een grote zuigbehoefte hebben, en doordat ze na een lange tocht erg dorstig zijn, zullen ze al gauw te gulzig en te veel drinken in de rustperiode tijdens het transport.³⁸ Dit heeft een negatief effect op hun verteringsstelsel en kan diarree veroorzaken.³⁹

foto: *Eyes on Animals*

Sta- en ligruimte

De *Transportverordening* schrijft voor dat kalveren tot 50 kg een gemiddelde oppervlakte van 0,30 tot 0,40 vierkante meter per dier moeten hebben.⁴⁰ Volgens de Dierenbescherming moet de beladingsgraad minstens 10 procent en liever nog 30 procent omlaag, om ervoor te zorgen dat de kalveren tijdens het transport voldoende sta- en ligruimte hebben, en om het risico dat ze op elkaar vallen, elkaar trappen en elkaar verwonden flink te beperken.⁴¹

Jonge kalveren hebben veel behoefte aan rusten en slapen en brengen een groot deel van de tijd liggend door. Slaaptekort is van invloed op een groot aantal vitale systemen, zoals de warmtehuishouding, de energiebalans en het immuunsysteem.⁴² Het is dan ook heel belangrijk dat er tijdens het transport voldoende ligruimte is, zodat alle dieren – gelijktijdig – goed kunnen liggen en slapen, en regelmatig een andere houding kunnen aannemen.⁴³ Ze moeten bovendien sterk genoeg zijn, anders worden ze vertrapt door hun soortgenoten (omdat ze te zwak zijn om zich te weren).

De beweging en de snelheidswisselingen van het vervoermiddel tijdens het transport kunnen angst en lichamelijke uitputting veroorzaken bij de kalveren.⁴⁴ Ze kunnen hun evenwicht slecht bewaren en worden snel moe.⁴⁵ Het houden van evenwicht in een rijdende wagen is een grote fysieke inspanning omdat ze hun spieren moeten gebruiken om zich schrap te zetten bij de bewegingen van het voertuig. Kalveren die staan tijdens het transport, verbruiken niet alleen meer energie, maar lopen ook het gevaar te botsen of te vallen wanneer het voertuig optrekt, remt of de bocht omgaat.

Uit onderzoek blijkt dat kalveren die meer ruimte hebben, vaker gaan liggen. Het glucosegehalte in hun bloed blijft op peil en ze verliezen minder gewicht dan kalveren die minder ruimte hebben.⁴⁶

Transport is stressvol en fysiek uitputtend voor kalveren. Onderzoek toont aan dat kalveren na een transport significant meer rusten en slapen dan kalveren die niet vervoerd zijn.⁴⁷

foto: *Eyes on Animals*

Kalveren op een rustplaats. Bij voldoende ruimte nemen de dieren veel verschillende houdingen aan.

De *Europese Transportverordening* vereist dat er voldoende ruimte boven de dieren aanwezig is om voor adequate ventilatie te zorgen wanneer ze in hun natuurlijke houding rechtop staan, zonder dat ze gehinderd worden in hun natuurlijke bewegingen.⁴⁸ Dit lijkt vanzelfsprekend. Maar kalveren worden vaak vervoerd in veewagens met twee lagen kalveren. Uit onderzoek blijkt dat dit altijd problemen veroorzaakt met de ventilatie.⁴⁹ Bovendien is de laadruimte niet altijd hoog genoeg om te voorkomen dat kalveren hun kop, schoft of rug bezeren en verwonden. Ook tijdens het in- en uitladen kunnen de kalveren verwondingen oplopen. Hoe steiler de helling van de laadklep, hoe meer kalveren er uitglijden en vallen.⁵⁰

Temperatuur en luchtvochtigheid

Onderzoek toont aan dat kalveren tot zes weken oud geen plotselinge veranderingen in de omgevingstemperatuur kunnen verdragen.⁵¹ Ze zijn nog niet in staat hun lichaamstemperatuur goed te reguleren, en zijn daardoor erg gevoelig voor de grote temperatuurverschillen (zowel hitte als kou) waar ze tijdens de vaak lange transporten aan worden blootgesteld. In een groot onderzoek in 2007 werd geconcludeerd:

*Scientific evidence indicates that young calves are not well adapted to cope with transport. Their immune systems are not fully developed and they are not able to control their body temperature well, thus they are susceptible to both heat and cold stress. . . Therefore transport should be avoided where possible, particularly as morbidity and mortality following transport can be high.*⁵²

Als kalveren beschikken over voldoende voeding en genoeg stro om op te liggen, en als de luchtvochtigheid niet te hoog is, dan voelen ze zich aangenaam bij temperaturen tussen 13°C en 26 °C.⁵³ Als ze jonger zijn dan twee weken, ligt de optimale temperatuur tussen 18°C en 25°C.⁵⁴

Kou

Bij een omgevingstemperatuur beneden 10°C moeten er voorzieningen worden getroffen om te voorkomen dat de kalveren te veel afkoelen.⁵⁵ Bij extreem lage temperaturen (5°C of lager) hebben kalveren onder meer last van benauwdheid.^{III}

De thermo-comfortzone wordt ook beïnvloed door het voedingsniveau: als kalveren weinig tot geen voeding krijgen, kunnen ze nog slechter tegen kou. Uit onderzoek blijkt dat kalveren in de zomer direct na transport gemiddeld 1,4 kg lichter zijn, en in de winter gemiddeld 2,0 kg.⁵⁶ De onderzoekers stellen:

This highlighted the problem that young calves have in maintaining body temperature during transport, especially during colder weather.

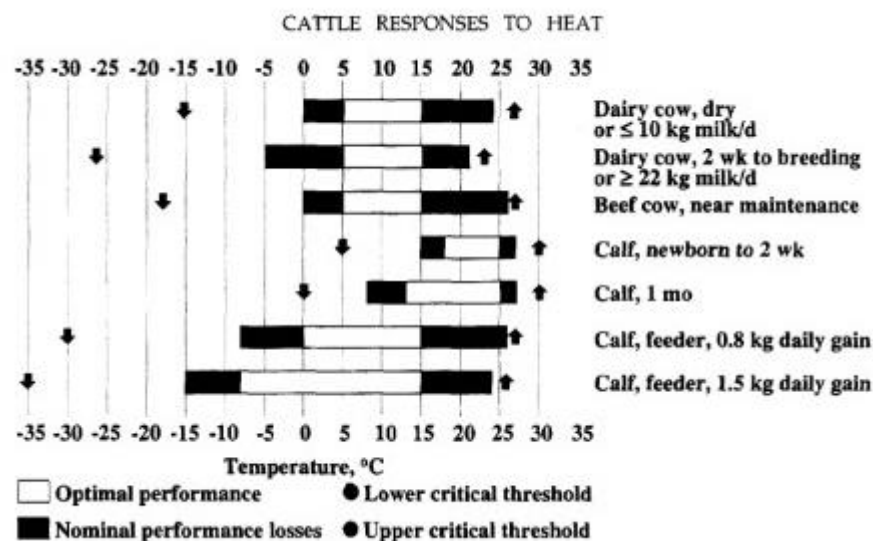
^{III} Veroorzaakt door luchtwegvernauwing, hoge bloeddruk in de aderen die de longen van bloed voorzien, te laag zuurstofgehalte van het bloed en te hoog CO₂-gehalte van het bloed.

Hittestress

Bij hoge temperaturen (35°C bij normale luchtvochtigheid) krijgen kalveren last van hittestress: ze kunnen hun lichaamstemperatuur niet meer op peil houden, ze gaan hijgen, en hun temperatuur neemt steeds meer toe.^{57 58} Dit kan zelfs tot hyperventileren leiden.⁵⁹ Hittestress zorgt ervoor dat dieren vooral bezig zijn zichzelf te 'koelen'. Kalveren gaan met hittestress om door de doorbloeding van hun huid te verhogen, de haren overeind te zetten, te zweten en sneller te ademen.⁶⁰ Ze zullen lusteloos zijn en niet veel bewegen.⁶¹ Kalveren met hittestress willen niet eten,⁶² terwijl de behoefte aan energie juist met 20 tot 30 procent stijgt omdat er 'koelvermogen' nodig is.^{63 64} Door hun hoge energieverbruik krijgen de kalveren te maken met een lagere weerstand.^{65 66} Dit verhoogt de kans op andere ziektes, zoals diarree.⁶⁷ Om vochtverlies te vermijden en uitdroging te voorkomen, moeten kalveren meer vocht binnenkrijgen, maar dit schiet er tijdens transport juist bij in.

Omgang met
temperatuur van
het rund

<http://kalverdokter.nl/ventilatie/>

Naast temperatuur speelt luchtvochtigheid een belangrijke rol.⁶⁸ Bij een hoge luchtvochtigheid kunnen dieren hun warmte minder goed kwijt, wat eerder hittestress geeft.^{69 70} Voor kalveren kan een temperatuur van 22°C gepaard met een luchtvochtigheid van 50 procent al gevaarlijk worden.⁷¹ Hittestress begint bij 23°C en 70 procent luchtvochtigheid.⁷²

Geklimatiseerde veewagens

Tot 2010 werden de meeste dieren vervoerd in open wagens. Dit zijn veewagens met schuiven in de zijwanden, die geheel of gedeeltelijk geopend worden, afhankelijk van het weer. Hierdoor worden kalveren tijdens het transport aan de weersomstandigheden blootgesteld. Vanwege hun lage weerstand zijn ze gevoelig voor de elementen en lopen ze makkelijk een infectie op.

De laatste jaren wordt er steeds meer gebruik gemaakt van gesloten, volledig mechanisch geventileerde veewagens.⁷³ De kalveren zouden zo beter beschermd zijn tegen slechte weersomstandigheden, rustiger zijn tijdens het transport, en bij aankomst een betere

conditie hebben. Bovendien zou er minder kans op ziekteverspreiding zijn. Hier is echter geen onderzoek naar gedaan. Naar schatting is 20 tot 30 procent van de veewagens in Nederland geklimatiseerd.⁷⁴ VanDrie Group Kalfsvlees heeft afgesproken vaker gebruik te gaan maken van geklimatiseerde veewagens voor nuchtere kalveren.⁷⁵

Marijke Everts, directeur corporate affairs VanDrie Group, stelt in een interview in *Boerderij* in december 2019:

*Mensen willen geen dieren meer op de weg zien. Voor het kalfwelzijn is het beter om dicht, mechanisch geventileerd, geklimatiseerd vervoer te hebben. Ik schat in dat we in 2030 alleen nog maar zulk comfortclass-vervoer hebben. Daar zetten we met de sector ook op in.*⁷⁶

Volgens onderzoek van Eyes on Animals geven gesloten veewagens echter juist grote welzijnsrisico's, onder andere omdat de dieren volledig afhankelijk zijn van goed functionerende ventilatoren. Bij onvoldoende ventilatie stijgen de luchtvochtigheid, het ammoniakgehalte en de temperatuur razendsnel. Dit probleem speelt vooral bij slachtdieren, maar ook bij nuchtere kalveren – met name als deze op meerdere lagen worden vervoerd en het luchtvolume per compartiment afneemt.⁷⁷

Diarree en longontsteking

De kalveren worden in binnen- en buitenland opgehaald bij de melkveebedrijven waar ze geboren zijn, en verzameld op veemarkten en andere verzamelplaatsen voor transport naar de kalvermesterijen. Ze komen daardoor in korte tijd met heel veel soortgenoten in contact, en bijgevolg ook met vele soorten bacteriën en virussen.⁷⁸ Doordat hun immuunsysteem op de leeftijd van 14 dagen nog onderontwikkeld is, en ze uitgeput en gestrest zijn door het transport, is de kans dat ze infecties oplopen – met als gevolg diarree en longontsteking – groot. In een rapport uit 2014 van de Dierenbescherming staat:

Het is dus niet zo verwonderlijk dat kalveren die over lange afstanden zijn getransporteerd bij aankomst in de vleeskalverhouderij in Nederland dikwijls antibioticakuren nodig hebben tegen longontsteking en diarree [...]

Een kalf met diarree verliest in vierentwintig uur 20 procent van zijn lichaamsgewicht, en kan een groeiachterstand oplopen en zelfs sterven. Bovendien heeft een kalf dat diarree heeft gehad, zeventien keer meer kans op luchtwegproblemen (na diarree de belangrijkste oorzaak van sterfte). Uit onderzoek van Wageningen Livestock Research blijkt dat meer dan de helft van de witvleeskalveren beschadigde longen heeft. Bij rosékalveren is de situatie nog schokkender: twee derde heeft beschadigde longen en de helft krijgt borstvliesontsteking, een zeer pijnlijke ontsteking in de borstholte.⁷⁹

Hoog antibioticagebruik

Het transporteren en samenbrengen van kalveren met een onderontwikkeld immuunsysteem enerzijds en een scala aan ziekteverwekkers anderzijds noodzaakt tot het gebruik van veel antibiotica. Zoals onderzoekers in 2012 concludeerden:

In those instances where calves are not reared on site but transported to other locations and mixed in groups, the incidence of clinical illness is high and the use of antibiotics is frequent.⁸⁰

De kalverhouderij is dan ook nog steeds grootgebruiker van antibiotica. In 2017 werd een kalf gemiddeld 24 dagen behandeld met antibiotica. Dat betekent dat vleeskalveren in totaal zo'n 11 procent van hun leven onder behandeling staan.⁸¹ Omdat er steeds strengere eisen worden gesteld aan antibioticagebruik, wordt het lastiger om op tijd in te grijpen bij zieke kalveren. In tien jaar tijd is het aantal dierdagdoseringen gehalveerd, maar daarmee is het percentage dode kalveren verdubbeld.⁸² Dit toont aan dat antibioticagebruik niet verminderd kan worden als de manier waarop de kalverhouderij omgaat met kalveren niet drastisch verandert.

Verhoging van transportleeftijd

Ook minister Schouten erkent de risico's die gepaard gaan met transport op een leeftijd van 14 dagen. In antwoord op Kamervragen schrijft de minister op 28 april 2020:

“Het samenvoegen van vele dieren met een verschillende afkomst leidt inderdaad tot een verhoogde infectiedruk. Ik laat, samen met de sector, onderzoek doen naar effectieve en haalbare maatregelen om de infectiedruk en het antibioticagebruik te verminderen en het dierenwelzijn te verhogen. Het later opzetten van kalveren maakt hier onderdeel van uit.⁸³

Het later opzetten van kalveren, oftewel een verhoging van de transportleeftijd, zou een groot verschil kunnen maken. Door kalveren bijvoorbeeld niet eerder dan op een leeftijd van zes weken op te halen voor transport – als het immuunsysteem voldoende ontwikkeld is en de pens zich al deels ontwikkeld heeft – zou de infectiedruk fors omlaaggaan.⁸⁴

Nog beter zou het zijn als kalveren op het melkveebedrijf bleven om daar afgemest te worden, waardoor er geen transport op jonge leeftijd meer zou plaatsvinden.

Stress

Gebrek aan drinken en voeding veroorzaakt niet alleen uitdrogingverschijnselen en gewichtsverlies, maar ook stress. Dat geldt evenzeer voor onvoldoende sta- en ligruimte, en voor factoren als blootstelling aan een nieuwe omgeving en nieuwe mensen, vermenging met onbekende dieren, glibberige vloeren, lawaai en trillingen, eventueel slecht rijgedrag van de chauffeur en slechte behandeling op de verzamelstations. Stress heeft een negatieve impact op het immuunsysteem van de kalveren.

OVERTREDINGEN TIJDENS HET TRANSPORT

Het is evident dat de natuurlijke behoeften van kalveren tijdens transporten onvoldoende gewaarborgd worden door de huidige wet- en regelgeving. Daar komt bij dat de minimumeisen in de *Europese Transportverordening* ook nog eens vaak overtreden worden. Dat kwam onder andere duidelijk naar voren in de volgende onderzoeken.

Onderzoek Animals' Angels en CIWF

In 2006 volgde Animals' Angels een transport met ongespeende kalveren vanuit Litouwen naar België. De kalveren kregen na 18 uur transport niet de voeding, het water en de 24 uur rust die de richtlijn voorschrijft. De reis naar België duurde 28 uur. Na een rustperiode van slechts 12 uur in België werden de kalveren naar verdere bestemmingen vervoerd, met name in Spanje.⁸⁵ In 2008 bleek uit onderzoek van Compassion in World Farming (CIWF) dat kalveren die vanuit Litouwen naar Nederland, Italië en Spanje werden gezonden, na 18 uur reizen niet werden uitgeladen voor de verplichte voeding, water en 24 uur rust.⁸⁶

Onderzoek NVWA

De NVWA controleerde in de eerste drie maanden van 2014 vijfendertig langeafstandstransporten uit voornamelijk Ierland en Oost-Europese landen.⁸⁷ Slechts elf van deze transporten bleken aan de regels te voldoen.⁸⁸ Dieren waren langer dan 19 uur aaneengesloten onderweg en kregen bij langere reizen geen rustdag van 24 uur. Naast het overtreden van de transport- en rusttijden bleken enkele transporteurs het reisjournaal dat zij moeten bijhouden niet naar waarheid te hebben ingevuld. Eén transporteur ging in deze periode vijf keer achter elkaar in de fout. Bij de controles bleek ook dat vier transporteurs zich niet hielden aan de regel dat kalveren die in dezelfde vrachtwagen of aanhanger vervoerd worden, allemaal op hetzelfde adres uitgeladen moeten worden, een belangrijke maatregel om verspreiding van besmettelijke dierziekten te voorkomen. Naar aanleiding van deze bevindingen liet de NVWA weten kalvertransporten uit het buitenland extra te gaan controleren.⁸⁹

In december 2015 besloot de NVWA om geen exportcertificaten meer af te geven voor de export van ongespeende kalveren naar bestemmingen op meer dan 8 uur rijden afstand. Uit bevindingen bleek dat er voor deze jonge kalveren geen geschikt drinkstelsel aanwezig was op de wagens.⁹⁰ Ook in 2016 werden transportwagens met kalveren door de NVWA staande gehouden omdat de nuchtere kalveren werden vervoerd in veewagens zonder geschikt drinkwatersysteem voor jonge dieren.⁹¹ Hierin is de NVWA dus strenger dan veel andere Europese lidstaten die metalen nippels nog wel accepteren.

Onderzoek Eyes on Animals

Transporten uit Letland en Polen

In 2015 constateerde dierenwelzijnsorganisatie Eyes on Animals overtredingen tijdens kalvertransporten toen zij in opdracht van de Dierenbescherming transporten uit Letland en Polen volgde.⁹²

Bij het transport uit Letland werd onder meer geconstateerd dat het drinkstelsel ongeschikt was voor jonge kalveren. De kalveren hadden geen idee hoe de nippels te gebruiken, en slechts enkele konden er überhaupt bij. De inspecteurs zagen geen van de kalveren drinken en constateerden veel signalen van uitdroging. In het rapport wordt beschreven dat de kalveren radeloos waren en overal aan zogen: oren, kleren, handen. Tijdens het uitladen werden door het transport verzwakte kalveren versleept aan hun poten en opgetild bij hun staart. Twee kalveren in de aanhanger van de veewagen waren niet meer in staat om overeind te komen en zelfstandig te lopen. Een kalf stortte kort na het uitladen in de gang van de boerderij in.⁹³ Verzwakte kalveren werden tijdens het transport door andere kalveren vertrapt.

Ook bij het transport vanuit Polen werden ernstige overtredingen geconstateerd. Wederom bleek dat de kalveren water kregen via een ongeschikt drinknippelsysteem. Eyes on Animals zag veel onrustige kalveren die aan elkaar of aan de truck likten. Bij aankomst waren de kalveren uitgeput.⁹⁴

Transporten uit Ierland

In maart 2018 constateerde Eyes on Animals misstanden tijdens kalvertransporten van Ierland naar Nederland.^{95 96} Transporteurs overschreden de maximale transporttijden en namen onvoldoende rustmomenten. Zeker zes van de minimaal zeventien geobserveerde trucks sloegen de eerste controlepost over, waarmee de maximale reistijd van 19 uur werd overschreden met ruim 10 uur. Een van de trucks, die tot het eindstation werd gevolgd, was ruim 56 uur onderweg, inclusief 12 uur rusttijd. De kalveren zaten 32 uur aaneengesloten in de truck. Ook waren er maar drie chauffeurs aanwezig om toe te zien op de minimaal zeventien trucks met kalveren op de veerboot. De *Transportverordening* geeft aan dat iedere truck minimaal één verzorger in de buurt moet hebben. Wederom werd een ongeschikt drinkwatersysteem aangetroffen.

In mei 2019 bracht Eyes on Animals opnieuw ernstig kalverleed aan het licht.^{97 98} Weer beschikten de Ierse kalfjes tijdens de uren lange transporten niet over drinkwater omdat de drinksystemen niet geschikt waren. Bovendien hebben kalfjes verwarmde melk nodig, iets dat ze sowieso niet krijgen tijdens de transporten. Op de rustplaats werden ze geschopt, aan hun oren voortgetrokken, rondgeslingerd en geslagen met stokken. De organisatie documenteerde hoe sommige dieren als gevolg van de mishandelingen in elkaar zakten. Een medewerker sprong meerdere keren op een in elkaar gezakt kalfje.

In maart 2020 voerde Eyes on Animals opnieuw inspecties uit bij Ierse kalvertransporten onderweg naar Nederland.⁹⁹ Wederom werden kalveren op de rustplaats in Cherbourg geschopt en met stokken geslagen. Een kalf dat niet meer kon lopen, werd aan de poten over de grond gesleept. Ook werden de wettelijke transporttijden weer ruimschoots overschreden.

Ondanks Kamervragen over deze ernstige misstanden ziet landbouwminister Schouten geen reden om het transport aan banden te leggen.¹⁰⁰ De import uit Ierland is in 2019 zelfs toegenomen met bijna 80 procent ten opzichte van een jaar eerder.^{101 102} Vorig jaar hebben meer dan 77.000 kalveren die lange reis over land en zee moeten afleggen.^{103 104}

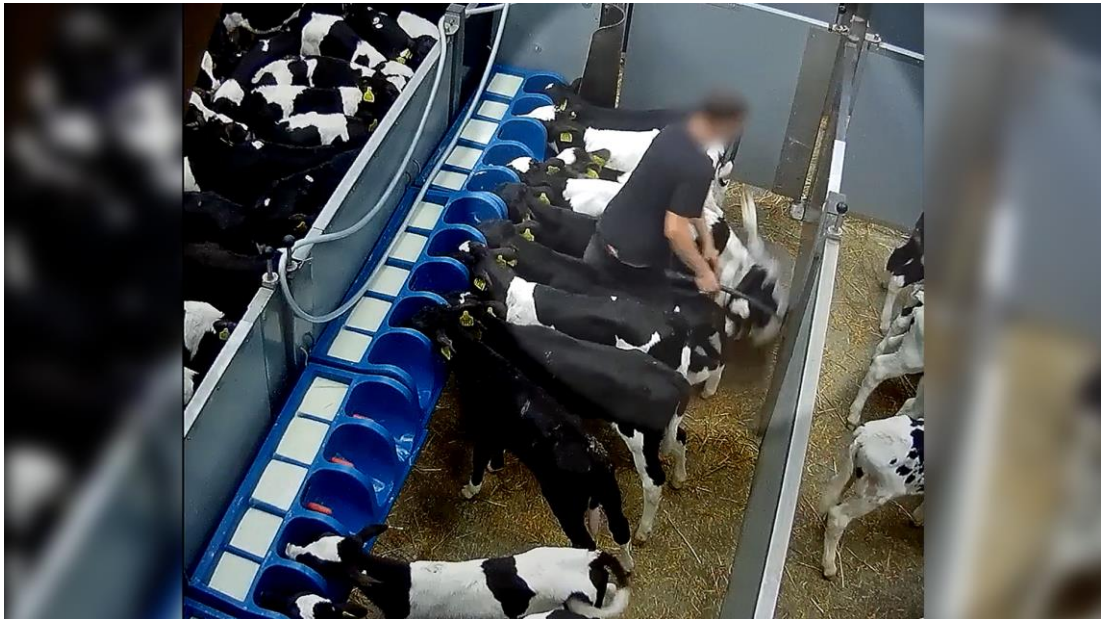
Overtredingen Europese Transportverordening

Het mag duidelijk zijn dat bij bovengenoemde misstanden sprake is van overtreding van de Europese Transportverordening. De meest voorkomende overtredingen zijn:

- overschrijding van de maximale reistijd van 19 uur (9+9+1) (hoofdstuk V, 1.4)
- geen stop van minimaal 1 uur om water te geven (hoofdstuk V, 1.4)
- geen 24 of 12 uur (bij zeevervoer) rust na de maximale reistijd (19 uur) (hoofdstuk V, 1.5 en 1.7b)
- geen geschikte drinksystemen (hoofdstuk VI, 2.2)
- onvoldoende stahoogte (hoofdstuk I, 3g)

Foto:
L214/Eyes on
Animals

Mishandeling
kalveren tijdens
rustperiode
2019

HET EFFECT VAN DE CORONACRISIS OP DE KALVERSECTOR

Kalfsvleesoverschotten en overvolle stallen

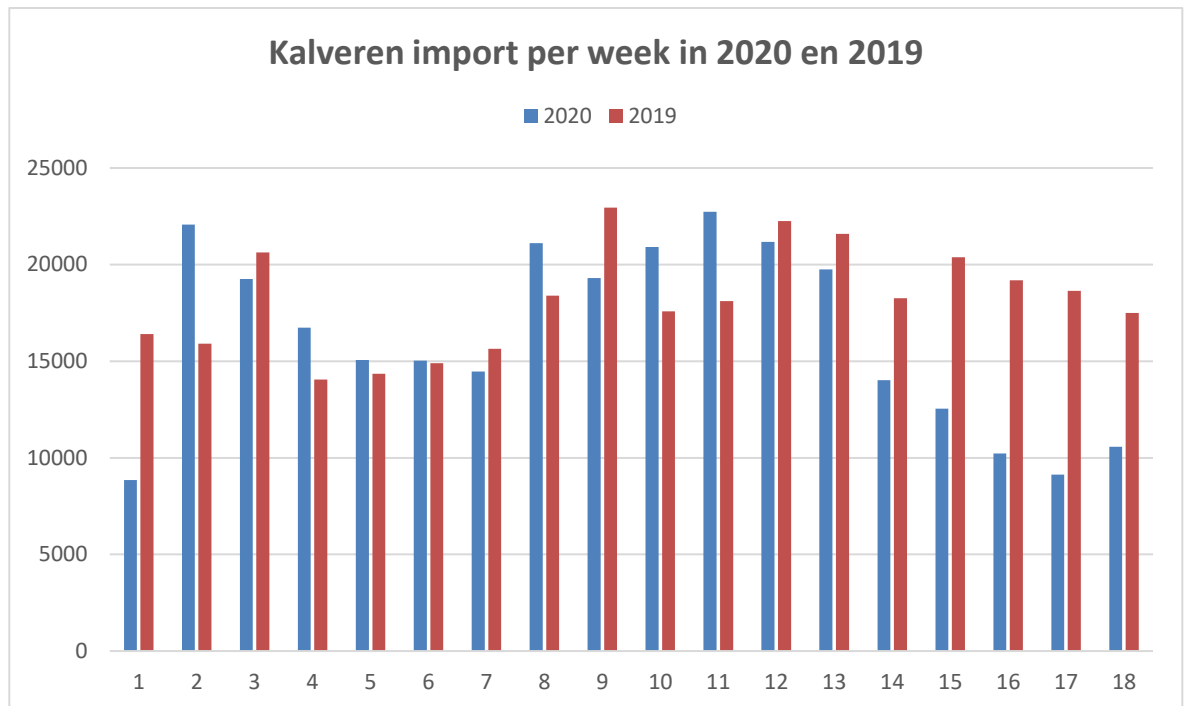
De uitbraak van het coronavirus heeft een groot effect op de export van kalfsvlees. Door de sluiting van de horeca in binnen- en buitenland is de afzetmarkt voor kalfsvlees ingestort. Hierdoor kan het kalfsvlees niet geëxporteerd worden naar Italië, Frankrijk en Duitsland, waar normaal zo'n 95 procent van het Nederlandse kalfsvlees naartoe gaat. Er ontstaan grote overschotten, die worden ingevroren en opgeslagen. En er worden minder kalveren geslacht.

Maar de melkproductie in binnen- en buitenland gaat wél door. Dat betekent dat er kalfjes geboren blijven worden waarvoor geen plek is op de melkveebedrijven. Ze zijn bestemd voor de kalvermesterijen – waar het steeds voller wordt omdat de dieren er langer blijven. De kalveren groeien niet alleen in aantal, maar ook in lichaamsomvang doordat ze ouder worden. De stallen zijn overvol. Toch geeft minister Schouten geen gehoor aan de oproep van de Partij voor de Dieren om fokbeperkingen in de melkveehouderij op te leggen. Op 24 april 2020 stelt ze in antwoord op Kamervragen:

Ik heb echter in deze situatie geen wettelijke mogelijkheden om, als crisismaatregel, verplichte productiebeperkende maatregelen op te leggen (...) omdat COVID-19 geen besmettelijke dierziekte is.¹⁰⁵

Import kalveren gehalveerd in april

Op 30 april 2020, meldde vakblad *Boerderij* dat de kalverimport was ingestort door de corona-uitbraak.¹⁰⁶ In een maand tijd bleek de import te zijn gehalveerd. In de week van 13 april werden er 10.231 kalveren geïmporteerd, terwijl dat er vier weken daarvoor nog 21.168 waren. Hiermee daalt de import fors ten opzichte van dezelfde maanden in de afgelopen twee jaar, en dat terwijl er vóór de uitbraak van het coronavirus juist een stijging werd verwacht. Toch blijkt de totale import over de eerste 16 weken van dit jaar met 273.232 kalveren nog altijd bijna een kwart hoger te liggen dan in dezelfde periode vorig jaar.

Import uit Ierland daalt met 40 procent

Met name de import van kalveren uit Ierland is door de uitbraak van het coronavirus fors verminderd. Dit jaar importeerde de Nederlandse kalverhouderij 46.234 Ierse kalveren, tegen 58.441 in dezelfde periode vorig jaar. In de periode van 16 maart tot 19 april kwamen er 20.733 Ierse kalveren naar Nederland, een daling van 40 procent in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar.

EEN EINDE AAN LANGEAFSTANDSTRANSPORTEN

Ieder jaar worden er binnen en buiten de EU miljoenen dieren over lange afstanden vervoerd om te worden gefokt of geslacht. Van 2009 tot 2015 is het aantal dieren dat *binnen de EU* werd vervoerd, met 19 procent gestegen.¹⁰⁷ Jaarlijks gaan 4 miljoen runderen (waaronder kalveren), 28 miljoen varkens, 4 miljoen schapen en 243 miljoen kippen en ander pluimvee binnen de EU op een transport dat langer dan acht uur duurt.

Door de jaren heen is de roep om afschaffing van langeafstandstransporten van levende dieren steeds luider geworden. In 2017 tekenden ruim 1 miljoen Europeanen de internationale petitie #StopTheTrucks, gericht op een verbod op verre veetransporten.¹⁰⁸ Eurocommissaris voor Gezondheid en Voedselveiligheid Andriukaitis beloofde veetransport hoog op de Europese agenda te zetten en een speciale werkgroep in te stellen die een einde moest maken aan verre veetransporten. Helaas veranderde er weinig voor de dieren.

In een resolutie die op 14 februari 2019 in de plenaire vergadering van het Europees Parlement werd aangenomen, werd onder meer aangedrongen op kortere reistijden.¹⁰⁹ Op 26 februari 2019 pleitten leden van het Europees Parlement voor betere bescherming van dieren tijdens transport. De leden stelden dat transporten van meer dan acht uur zoveel mogelijk moesten worden beperkt. Ze kwamen met alternatieven, zoals het vervoer van dierlijke producten in plaats van levende dieren, en het slachten van dieren en het verwerken van vlees op de boerderij zelf of in de buurt.

Aangezien de regels rondom het transport van dieren zijn vastgelegd in Europese wetgeving, is voor een beperking van de reistijd een aanpassing van de *Europese Transportverordening (1/2005)* nodig. Minister Schouten geeft aan dat zij onder de Europese wetgeving geen mogelijkheid heeft om import van dieren uit Europa te begrenzen:

*Europa heeft een interne markt. Het is niet mogelijk om de import van gezonde dieren uit Europa te verbieden.*¹¹⁰

Maar de Europese Commissie heeft wél de macht om de langeafstandstransporten van zuigelingen te stoppen. Nu de Europese Commissie heeft aangegeven de Europese Transportverordening te willen herzien, is het zaak dit probleem bij de Commissieleden onder de aandacht te brengen.

Nederlandse melkveehouders steunen importbeperking

In september 2019 pleit Netwerk Grondig in een brandbrief aan de minister voor een importvrije vleeskalverhouderij in 2025.¹¹¹ Netwerk Grondig wil – net als Dier&Recht – dat kalveren uitsluitend nog gehouden worden als rosékalveren (minimaal het Beter Leven-keurmerk 2 sterren) onder ruimere huisvestingsnormen en welzijns- en duurzaamheidseisen.

De Dutch Dairyman Board (DDB) sluit zich in oktober 2019 aan bij de oproep van Netwerk Grondig, met dit verschil dat de DDB niet vraagt om een importverbod, maar om een importbeperking. Een importverbod acht de DDB niet reëel. Samen vertegenwoordigen de organisaties zo'n vierduizend Nederlandse melkveehouders. De melkveehouders vinden de

jaarlijkse import van meer dan 800.000 kalveren in strijd met de kringloopambities van landbouwminister Schouten.¹¹²

Eind 2019 stuurt Dier&Recht een brandbrief aan minister Schouten om haar te vragen de import van honderdduizenden vleeskalveren per jaar te beperken tot transporten van maximaal 8 uur, en de sector te begrenzen.¹¹³

Deskundigen steunen importbeperking

Op 17 oktober 2019 wijdt Zembla, in samenwerking met Dier&Recht, een uitzending aan de import van kalveren. Daarin komen verschillende deskundigen aan het woord. Zo pleit Frank van Eerdenburg, hoofddocent ‘welzijn en huisvesting van landbouwhuisdieren’ aan de Universiteit Utrecht, voor een importstop van kalveren.

Ook Dick Heederik, voorzitter van het expertpanel van de Autoriteit Diergeneesmiddelen (SDa) ziet risico's aan de import. Met name omdat de kalverhouderij een relatief hoog antibioticagebruik kent doordat dieren van allerlei bedrijven en uit allerlei landen bij elkaar worden gebracht. Een probleem dat recentelijk nog werd erkend door minister Schouten in antwoord op Kamervragen.

Minister Schouten (LNV) steunt importbeperking

In reactie op de uitzending van Zembla liet minister Schouten weten dat zij met de kalversector kijkt naar mogelijkheden om te verduurzamen:¹¹⁴

De kalfsvleessector heeft de afgelopen jaren al gewerkt aan verduurzaming, maar er moet meer gebeuren. Om circulair te worden moeten overheid, producenten en consumenten (bijv. door een hogere vraag naar duurzaam kalfsvlees) samenwerken. Daarbij wordt er gekeken naar mogelijkheden om kalverimport met lange afstandstransporten te beperken.

Kalversector houdt rekening met importbeperking

Zelfs de kalversector zelf houdt al rekening met een aanpassing van de *Transportverordening*. In december 2019 stelde Marijke Everts, directeur corporate affairs VanDrie:

*De Europese transportverordening gaat de komende jaren herzien worden. Het maximum is nu nog 19 uur. Als het minder dan 8 uur wordt, wordt het voor de kalversector heel moeilijk. Mensen willen geen dieren meer op de weg zien.*¹¹⁵

Al vóór de crisis liet VanDrie weten van plan te zijn de kalverimport in 2030 te hebben verminderd met 20 procent ten opzichte van 2019. Inmiddels liggen de vrieshuizen vol met kalfsvlees en is de kalvermarkt wel heel kwetsbaar gebleken in crisistijd: het lijkt erop dat het niveau van voor de coronacrisis niet meer terugkomt. “Er zullen structureel minder kalveren worden gehouden. De wereld van twee maanden geleden, die komt niet meer terug”, aldus een handelaar aan het woord in de Volkskrant op 30 april 2020.¹¹⁶

Momentum voor einde langeafstandstransporten zuigelingen

Nu de import van kalveren door de coronacrisis fors is verminderd en de Europese Commissie heeft aangegeven de Europese Transportverordening te willen herzien, lijkt dit hét moment om definitief een eind te maken aan de langeafstandstransporten van kwetsbare zuigelingen. In plaats van alles op alles te zetten om de kalfsvleessector overeind te houden, kan er beter kritisch worden gekeken naar het bestaansrecht van deze zeer dieren- en milieuvriendelijke sector in Nederland.

CONCLUSIE

Jonge kalveren zijn slecht bestand tegen transport. Al na transport over korte afstanden vertonen ze uitdrogings- en uitputtingsverschijnselen; hoe langer een transport duurt, hoe zwaarder het voor hen is. De onder de *Europese Transportverordening* toegestane reistijden zijn veel te lang en de rustperiodes zijn ontoereikend. Zelfs wanneer de regels van de *Transportverordening* worden nageleefd, is het onmogelijk om kalveren gedurende het transport de verzorging te bieden die ze – juist op hun leeftijd – zo hard nodig hebben. Maar die regels worden ook nog eens vaak overtreden.

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat jonge kalveren tijdens het transport:

- te maken krijgen met te grote temperatuurverschillen;
- te weinig ruimte hebben om te (ver)liggen;
- een onevenredige inspanning moeten leveren om hun evenwicht te bewaren;
- voedsel en water ontberen;
- worden blootgesteld aan een grote diversiteit van ziekteverwekkers;
- makkelijk infecties oplopen doordat hun immuunsysteem nog in ontwikkeling is.

Daar komt bij dat de regels regelmatig niet worden nageleefd:

- Kalfjes gaan te jong op transport, en worden in de wagens te dicht op elkaar gepakt.
- Transporteurs rijden regelmatig te lang door en nemen onvoldoende rustmomenten om de kalveren te voorzien van voedsel, water en rust.
- Er zijn geen of ongeschikte drinksystemen, waardoor de kalveren niet of nauwelijks kunnen drinken tijdens het transport, en uitdroging oplopen.
- Kalveren uit één veewagen worden afgeleverd op meerdere adressen, wat de verspreiding van besmettelijke dierziekten in de hand werkt.

Bovendien zijn de kalveren in de geklimatiseerde veewagens overgeleverd aan het al dan niet goed functioneren van het ventilatiesysteem.

Aanbevelingen

- Wij pleiten voor het uitsluitend toestaan van korteaafstandstransporten. Dat wil zeggen: niet langer dan 8 uur rijden. Import wordt hiermee beperkt tot transport uit buurlanden. Transport uit Ierland en Oost-Europa is niet meer mogelijk.
- Wij pleiten voor verhoging van de transportleeftijd. Op zijn minst zou die verhoogd moeten worden tot vier weken: op die leeftijd is het immuunsysteem van kalveren beter ontwikkeld, waardoor ze beter bestand zijn tegen de ongemakken en risico's van het transport. Maar beter zou het zijn te wachten tot zes weken: het immuunsysteem is dan voldoende ontwikkeld, en ook de pens heeft zich al deels ontwikkeld.¹¹⁷ Nog veel beter zou het zijn als kalveren op het melkveebedrijf blijven om daar afgemest te worden, zodat er helemaal geen transport op jonge leeftijd meer plaatsvindt.
- Wij pleiten voor scherper toezicht op naleving van de regels.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Europese Transportverordening 1/2005 (EG)

Transportveror-
dening 1/2-005
(EG)

Hoofdstuk I

Artikel 2

Definities

Voor de toepassing van deze verordening gelden de volgende definities:

- j) 'transport': de gehele vervoersoperatie van de plaats van vertrek tot de plaats van bestemming, met inbegrip van het lossen, het stallen en het laden tijdens tussenstops;
- m) 'lang transport': een transport van meer dan 8 uur, gerekend vanaf het tijdstip waarop het eerste van de partij verplaatst wordt.

Artikel 3

Algemene voorwaarden voor het vervoer van dieren

Het is verboden dieren te vervoeren of te laten vervoeren op zodanige wijze dat het de dieren waarschijnlijk letsel of onnodig lijden berokkent.

Bovendien moet aan de volgende voorwaarden worden voldaan:

- a) vooraf zijn alle nodige voorzieningen getroffen om de duur van het transport tot een minimum te beperken en tijdens het transport in de behoeften van de dieren te voorzien;
- b) de dieren zijn geschikt voor het voorgenomen transport;
- g) de dieren beschikken, gelet op hun grootte en op het voorgenomen transport, over voldoende vloeroppervlak en stahoogte;
- h) de dieren krijgen op gezette tijden water, voeder en rust, in kwaliteit en in kwantiteit afgestemd op hun soort en grootte.

Bijlage I technische voorschriften

Hoofdstuk II Vervoermiddelen

1. Bepalingen voor vervoermiddelen in het algemeen

1.1 De vervoermiddelen, containers en toebehoren moeten zodanig zijn ontworpen en geconstrueerd, en op zodanige wijze worden onderhouden en gebruikt dat:

- b) zij de dieren bescherming bieden tegen slechte weersomstandigheden, extreme temperaturen en klimaatveranderingen;
- e) steeds een aan de vervoerde diersoort aangepast luchtkwaliteit en –hoeveelheid gewaarborgd is;
- g) zij voorzien zijn van een antislipvloer.

1.2 In het dierencompartiment en op de verschillende laadvloeren dient voldoende ruimte te zijn om voor adequate ventilatie boven de dieren te zorgen wanneer deze in hun natuurlijke houding rechtop staan, zonder dat zij gehinderd worden in hun natuurlijke bewegingen.

1.5 [...], kalveren jonger dan zes maanden [...] moeten de beschikking hebben over passend strooisel of gelijkwaardig materiaal dat comfortabel is, en is afgestemd op de vervoerde diersoorten, het aantal vervoerde dieren, de transporttijd en de weersomstandigheden.

Hoofdstuk III Vervoermethoden

2. Tijdens het vervoer

2.6 Er moet voor voldoende ventilatie gezorgd worden zodat volledig aan de behoeften van de dieren wordt voldaan, met name rekening houdend met het aantal en het soort van de te vervoeren dieren en de verwachte weersomstandigheden tijdens het transport.

2.7 Tijdens het vervoer moeten de dieren met passende tussenpozen, en met name met inachtneming van de voorschriften in hoofdstuk V, gedrenkt en gevoederd worden en de gelegenheid krijgen om te rusten, op een wijze die bij hun soort en leeftijd past. Tenzij anders bepaald, moeten zoogdieren en vogels ten minste om de 24 uur gevoederd en ten minste om de 12 uur gedrenkt worden. Water en voeder moeten van goede kwaliteit zijn, en moeten de dieren op zodanige wijze worden aangeboden dat het risico van besmetting tot een minimum beperkt is. De nodige aandacht moet worden besteed aan het feit dat dieren aan de voeder- en drenkmethoden moeten wennen.

Hoofdstuk V Tussenpozen voor het drinken en het voederen, alsmede transport- en rusttijden

1.4. Wanneer wegvoertuigen worden gebruikt die voldoen aan de voorschriften van punt 1.3, gelden de volgende tussenpozen voor het voederen en drinken, alsmede de volgende transport- en rusttijden:

a) Kalveren, lammeren, jonge geiten en niet gespeende veulens op melkvoeding alsmede niet gespeende biggen moeten na een transporttijd van 9 uur een voldoende rusttijd van ten minste 1 uur krijgen, waarin zij met name gedrenkt en zo nodig gevoederd worden. Na deze rusttijd kunnen zij opnieuw gedurende 9 uur worden vervoerd.

1.5 Na de vastgestelde transporttijd moeten de dieren worden uitgeladen, gevoederd en gedrenkt, en moeten zij een rusttijd van ten minste 24 uur krijgen.

1.8 In het belang van de dieren kunnen de transporttijden bedoeld in de punten 1.3, 1.4 en

1.7. a) De dieren mogen niet over zee worden vervoerd indien de maximale transporttijd langer is dan die voorgeschreven in punt 1.2, behalve indien is voldaan aan de voorwaarden bedoeld in de punten 1.3 en 1.4, met

uitzondering van de transport- en rusttijden.

b) Bij zeevervoer waarbij op gezette tijden een rechtstreekse verbinding wordt verzorgd tussen twee verschillende

plaatsen in de Gemeenschap met voertuigen die op de schepen worden geladen zonder dat de dieren worden gelost, moeten de dieren na te zijn ontscheept in de haven van bestemming of in de onmiddellijke omgeving, een rusttijd van 12 uur krijgen, tenzij de transporttijd op zee deel uitmaakt van het algemene schema van de punten 1.2 tot en met 1.4.
1.7 onder b), met twee uur worden verlengd, met name gelet op de nabijheid van de plaats van bestemming.

Hoofdstuk VI Aanvullende bepalingen voor lange transporten van als landbouwhuisdier gehouden eenhoevigen, runderen, schapen, geiten en varkens

2. Watervoorziening bij vervoer van containers over de weg, per spoor of over zee

2.1. Het vervoermiddel en de zeecontainer moeten voorzien zijn van een watervoorzieningssysteem dat de verzorger tijdens het transport te allen tijde onmiddellijk kan navullen zodat elk dier toegang heeft tot water.

2.2. De drinkautomaten moeten in goede staat verkeren en zodanig ontworpen en geplaatst zijn dat ze voor de aan boord van het voertuig te drenken dieren toegankelijk zijn.

L 3/26 NL Publicatieblad van de Europese Unie 5.1.2005

2.3. De totale capaciteit van de watertanks op elk vervoermiddel moet ten minste gelijk zijn aan 1,5 % van het netto laadvermogen. De watertanks moeten zodanig ontworpen zijn dat zij na elk transport kunnen worden geleegd en gereinigd, en moeten voorzien zijn van een systeem voor de controle van het waterpeil. Zij moeten aangesloten

zijn op de drinkautomaten in de compartimenten en in goede staat worden gehouden.

2.4. Van punt 2.3 mag worden afgeweken voor zeecontainers die uitsluitend gebruikt worden op schepen die het water leveren uit eigen tanks.

3. Ventilatie bij wegvervoermiddelen en temperatuurbewaking

3.1 De ventilatiesystemen op wegvervoermiddelen moeten zodanig zijn ontworpen, geconstrueerd en onderhouden dat zij op elk moment tijdens het transport, ongeacht of het vervoermiddel stilstaat of in beweging is, volstaan om de temperatuur in het vervoermiddel voor alle dieren tussen 5°C en 30°C te handhaven met een tolerantie van plus of min 5°C, afhankelijk van de buitentemperatuur.

Hoofdstuk VII Ruimte voor de dieren

B. Runderen

Wegvervoer

Fokkalveren 50 0,30 tot 0,40

Deze getallen kunnen variëren, afhankelijk niet alleen van het gewicht en de grootte van de dieren, maar ook van hun fysieke conditie, de weersomstandigheden en de vermoedelijke transporttijd.

- ¹ <https://www.gastronomixs.com/nl/paginas/warenkennis-kalf-1>
- ² <http://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2525&themaID=3577&indicatorID=3591§orID=2257>
- ³ <https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=3577&indicatorID=3591§orID=2257>
- ⁴ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/internationaal-ondernemen/handel-planten-dieren-producten/marktinformatie/statistieken>
- ⁵ <https://www.volkskrant.nl/economie/na-zestien-jaar-weer-nederlands-rundvlees-naar-vs~bdf661a3/>
- ⁶ <https://files.wakkerdier.nl/app/uploads/2019/06/12093510/2019-Update-Ongeriefanalyse-kalveren.pdf>
- ⁷ <https://www.eyesonanimals.com/nl/nederland-importeert-tienduizenden-ierse-kalveren-ondanks-corona-crisis/>
- ⁸ Verordening (EG) Nr. 1/2005 van de Raad van 22 december 2004 inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten. Van kracht geworden per 5-1-2007. / Verordening (EG) NR. 1/2005. Bijlage I Technische voorschriften, Hoofdstuk I Geschiktheid voor vervoer, art. 2. d) en e).
- ⁹ Verordening (EG) Nr. 1/2005, Bijlage I Technische voorschriften, Hoofdstuk VI Aanvullende bepalingen voor lange transporten, art. 1.9.
- ¹⁰ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28286-1053.pdf>
- ¹¹ https://beterleven.dierenbescherming.nl/fileupload/pdf/sterren_consumenten/Tekst_Blk_vleeskalveren.pdf
- ¹² <https://files.wakkerdier.nl/app/uploads/2019/06/12093510/2019-Update-Ongeriefanalyse-kalveren.pdf>
- ¹³ <https://files.wakkerdier.nl/app/uploads/2019/06/12093510/2019-Update-Ongeriefanalyse-kalveren.pdf>
- ¹⁴ Verordening (EG) Nr. 1/2005, Bijlage I Technische voorschriften, Hoofdstuk V Tussenpozen voor het drinken en het voederen, alsmede transport- en rusttijden, art. 1, 1.4., c.; Zelfde verordening en bijlage en hoofdstuk, art. 1, 1.8.; Zelfde verordening en bijlage en hoofdstuk, art. 1, 1.5.
- ¹⁵ Jensen M.B. (2003) The effects of feeding method, milk allowance and social factors on milk feeding behaviour and cross-sucking in group housed dairy calves (Review). *Applied Animal Behaviour Science*, Vol. 80 (3): 191-206.
- ¹⁶ <https://www.dierenrecht.nl/sites/dierenrecht.nl/files/field/attachment/gezondheids- en gedragsaandoeningenbijkalveren.pdf>
- ¹⁷ https://amp.independent.ie/business/farming/news/farming-news/animal-rights-groups-join-forces-to-challenge-legality-calf-exports-as-capacity-increases39048152.html?__twitter_impression=true
- ¹⁸ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20172018-2333.html>
- ¹⁹ <https://nos.nl/artikel/2176054-jonge-kalveren-mogen-weer-op-lang-transport.html>
- ²⁰ https://vleesveen.nl/system/files/documenten/nieuws/artikel_vakblad_melkvee_maart_2017.pdf
- ²¹ Minder en beter kalvertransport. Terugdringen risico's welzijn en gezondheid. Opgesteld door Bert van den Berg, April 2014. Te raadplegen via <https://edepot.wur.nl/309123>
- ²² <https://www.sprayfo.com/nl-NL/Leer-meer/Gezondheid/Goed-en-genoege-water-van-levensbelang-voor-kalveren/>
- ²³ <https://www.dekalverhouder.nl/nieuws/We-maken-zelf-de-kalverdarmen-kapot#1>
- ²⁴ Minder en beter kalvertransport. Terugdringen risico's welzijn en gezondheid. Opgesteld door Bert van den Berg, April 2014. Te raadplegen via <https://edepot.wur.nl/309123>
- ²⁵ <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/04/01/op-veel-boerderijen-sterven-de-kalfjes-heel-snel-a3955364>
- ²⁶ Mormede P., Soisson J., Bluthe R. *et al.* 1982. Effect of transportation on blood serum composition, disease incidence and production traits in young calves. Influence of the journey duration. *Annals of Veterinary Research* **13**: 369-384.
- ²⁷ https://www.knmvd.nl/app/uploads/2018/09/170706-RICHTLIJN-OPZET-VLEESKALVEREN_DEFINITIEF-1.pdf

- ²⁸ Mormede P., Soisson J., Bluthe R. *et al.* 1982. Effect of transportation on blood serum composition, disease incidence and production traits in young calves. Influence of the journey duration. *Annals of Veterinary Research* **13**: 369-384.
- ²⁹https://vleesveen.nl/system/files/documenten/nieuws/artikel_vakblad_melkvee_maart_2017.pdf
- ³⁰ <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/440991>
- ³¹ Newberry RC and Swanson JC, 2008. Implications of breaking mother–young social bonds. *Applied Animal Behaviour Science* **110**, 3-23.
- ³² Handboek Melkveehouderij, 2015. Wageningen UR Livestock Research.
- ³³ Gerritzen, M., M. Kluivers-Poodt, K. van Reenen, 2016. Fysiologische en ethologische behoeften van niet gespeende kalveren in relatie tot transport langer dan 8 uur. BO-20-008-028 'Transport niet gespeende kalveren'. Wageningen, Wageningen UR (University & Research centre) Livestock Research, Livestock Research Rapport 957. <https://edepot.wur.nl/385421>
- ³⁴ de Passille A, Christopherson R and Rushen J 1991. Sucking behaviour affects the post-prandial secretion of digestive hormones in the calf. In International Congress Society for Veterinary Ethology, Edinburgh, Scotland, UK, 130-131.
- ³⁵ <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/440991> Kalversterfte kan minder als zorgvraag kalf centraal staat : Pleidooi voor een hernieuwde blik op kalveropfok, Ferwerda-van Zonneveld e.a. Wageningen University & Research, 2017
- ³⁶ Leenstra, F. *et al.* (2011) Livestock research Wageningen UR, "Ongerief bij rundvee, varkens, pluimvee, nertsen en paarden" te raadplegen via <http://edepot.wur.nl/190225>
- ³⁷ <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/440991> Kalversterfte kan minder als zorgvraag kalf centraal staat : Pleidooi voor een hernieuwde blik op kalveropfok.
- ³⁸ <https://www.eyesonanimals.com/wp-content/uploads/2015/08/NL-Industry-tips-manufactures-cattle-trucks-final.pdf>
- ³⁹ <https://www.dierenrecht.nl/sites/dierenrecht.nl/files/field/attachment/gezondheids-angedragsaandoeningenbijkalveren.pdf>
- ⁴⁰ Verordening (EG) Nr. 1/2005, Bijlage I Technische voorschriften, Hoofdstuk VII ruimte voor de dieren, B. Runderen
- ⁴¹ Minder en beter kalvertransport. Terugdringen risico's welzijn en gezondheid. Opgesteld door Bert van den Berg, April 2014. Te raadplegen via <https://edepot.wur.nl/309123>
- ⁴² Gerritzen, M., M. Kluivers-Poodt, K. van Reenen, 2016. Fysiologische en ethologische behoeften van niet gespeende kalveren in relatie tot transport langer dan 8 uur. BO-20-008-028 'Transport niet gespeende kalveren'. Wageningen, Wageningen UR (University & Research centre) Livestock Research, Livestock Research Rapport 957. <http://dx.doi.org/10.18174/385421> PAG. 11
- ⁴³ Minder en beter kalvertransport. Terugdringen risico's welzijn en gezondheid. Opgesteld door Bert van den Berg, April 2014. Te raadplegen via <https://edepot.wur.nl/309123>
- ⁴⁴ Van de Water G., Heylen T., Swinnen K. and Geers R. 2003. The impact of vertical vibrations on the welfare of calves. *Deutsche Tierärztliche Wochenschrift* **110**: 11-114.
- ⁴⁵ Minder en beter kalvertransport. Terugdringen risico's welzijn en gezondheid. Opgesteld door Bert van den Berg, April 2014. Te raadplegen via <https://edepot.wur.nl/309123>
- ⁴⁶ Todd S. E., Mellor D. J., Stafford K. J. *et al.* 2000. Effects of food withdrawal and transport on 5 - 10-day old calves. *Research in Veterinary Science* **68**: 125-134.
- ⁴⁷ Atkinson P. J. 1992. Investigation of the effects of transport and lairage on hydration state and resting behaviour of calves for export. *Veterinary Record* **130**: 413-416.
- ⁴⁸ Verordening (EG) Nr. 1/2005, Bijlage I Technische voorschriften, Hoofdstuk II Vervoermiddelen, art. 1.2
- ⁴⁹ <https://www.eyesonanimals.com/wp-content/uploads/2017/05/Rapport-geklimatiseerde-veewagens.pdf>
- ⁵⁰ Bremner K. J., Matthews L. R., Brears D. and Painting A. M. 1992. Behaviour and welfare of calves during transportation: unloading. *New Zealand Animal Production Science* **52**: 13-75.
- ⁵¹ Elmer S and Reinhold P, 2003. Consequences of changing ambient temperatures in calves - Part 1: Immediate reactions of the respiratory system, the circulation system, metabolism and thermal regulation. *Deutsche Tierärztliche Wochenschrift* **109**, 182.
- ⁵² <https://www.ciwf.org.uk/media/3818647/uk-calf-transport-and-veal-rearing.pdf>
- ⁵³ Hemsworth PH, Barnett JL, Beveridge L and Matthews LR, 1995. The welfare of extensively managed dairy cattle: A review. *Applied Animal Behaviour Science* **42**, 161-182.

- ⁵⁴ <http://kalverdokter.nl/ventilatie/>
- ⁵⁵ Gerritzen, M., M. Kluivers-Poodt, K. van Reenen, 2016. Fysiologische en ethologische behoeften van niet gespeende kalveren in relatie tot transport langer dan 8 uur. BO-20-008-028 'Transport niet gespeende kalveren'. Wageningen, Wageningen UR (University & Research centre) Livestock Research, Livestock Research Rapport 957. <http://dx.doi.org/10.18174/385421> PAG. 12
- ⁵⁶ Knowles T.G., Brown, S.N, Edwards, J.E., Phillips, A.J. and Warriss, P.D. (1999) Effect on young calves of a one-hour feeding stop during a 19-hour journey. *Veterinary Record*, 144, 687-692.
- ⁵⁷ <http://edepot.wur.nl/387958>
- ⁵⁸ Stevens, R. (2017): Hittemaatregelen op tijd in werking stellen, boerderij, no.32, 54-55
- ⁵⁹ <http://www.dekalverhouder.nl/nieuws/Maatregelen-om-hittestress-te-voorkomen#1>
- ⁶⁰ Stevens, R. (2017): Hittemaatregelen op tijd in werking stellen, boerderij, no.32, 54-55
- ⁶¹ Stevens, R. (2017): Hittemaatregelen op tijd in werking stellen, boerderij, no.32, 54-55
- ⁶² <http://extension.psu.edu/animals/dairy/nutrition/calves/feeding/heat-stress-in-dairy-calves>
- ⁶³ <https://www.vakbladelite.nl/2017/06/21/wat-te-doen-tegen-hittestress-bij-kalveren/>
- ⁶⁴ <http://extension.psu.edu/animals/dairy/nutrition/calves/feeding/heat-stress-in-dairy-calves>
- ⁶⁵ <http://extension.psu.edu/animals/dairy/nutrition/calves/feeding/heat-stress-in-dairy-calves>
- ⁶⁶ <http://edepot.wur.nl/387958>
- ⁶⁷ Stevens, R. (2017): Hittemaatregelen op tijd in werking stellen, boerderij, no.32, 54-55
- ⁶⁸ <http://edepot.wur.nl/387958>
- ⁶⁹ <http://www.dekalverhouder.nl/nieuws/Neem-maatregelen-tegen-hittestress#1>
- ⁷⁰ <http://edepot.wur.nl/387958>
- ⁷¹ <http://www.dekalverhouder.nl/nieuws/Neem-maatregelen-tegen-hittestress#1>
- ⁷² <http://www.coolcows.com.au/go-on-alert/thi.htm>
- ⁷³ <http://www.boerderij.nl/Varkenshouderij/Nieuws/2013/3/Nieuwe-standaard-in-varkenstransport-1203648W/>
- ⁷⁴ <https://www.eyesonanimals.com/wp-content/uploads/2017/05/Rapport-geklimatiseerde-veewagens.pdf>
- ⁷⁵ <https://www.dekalverhouder.nl/nieuws/3de-Comfort-Class-vrachtwagen-Van-Mondfrans#1>
- ⁷⁶ <https://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Achtergrond/2019/12/We-blijven-voortboeren-zoals-we-gewend-zijn-liefst-elke-dag-beter-512163E/>
- ⁷⁷ <https://www.eyesonanimals.com/wp-content/uploads/2017/05/Rapport-geklimatiseerde-veewagens.pdf>
- ⁷⁸ <https://eenvandaag.avrotros.nl/binnenland/item/waarschuwing-voor-nieuwe-mkz-crisis/>
- ⁷⁹ <https://edepot.wur.nl/425832>
- ⁸⁰ Rerat M, Albini S, Jaquier V and Hussy D, 2012. Bovine respiratory disease: Efficacy of different prophylactic treatments in veal calves and antimicrobial resistance of isolated Pasteurellaceae. *Preventive Veterinary Medicine*, 103, 265-273.
- ⁸¹ <https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2270&indicatorID=2008§orID=2257>
- ⁸² https://vleesveen.nl/system/files/documenten/nieuws/artikel_vakblad_melkvee_maart_2017.pdf
- ⁸³ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020Z06542&did=2020D16212>
- ⁸⁴ <https://www.visscherholland.com/nl/productoverzicht/dierengezondheid/immuguard/>
- ⁸⁵ <https://www.ciwf.nl/media/188171/rapport-verrevez-transporten-2008.pdf>
- ⁸⁶ <https://www.ciwf.nl/media/188171/rapport-verrevez-transporten-2008.pdf>
- ⁸⁷ <https://www.foodlog.nl/artikel/kalvertransporten-laten-veel-steken-vallen/>
- ⁸⁸ <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksprojecten-LNV/Expertisegebieden/kennisonline/Transport-Ongespeende-Kalveren.htm>
- ⁸⁹ <https://www.hartvannederland.nl/top-nieuws/2014/nvwa-gaat-kalverentransport-extra-controleren/>
- ⁹⁰ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20172018-2333.html>
- ⁹¹ <https://www.nvwa.nl/nieuws-en-media/nieuws/2016/01/07/nvwa-treedt-op-tegen-overtredingen-bij-transport-nuchtere-kalveren>
- ⁹² <https://www.dierenbescherming.nl/kalvertransporten>
- ⁹³ <https://www.dierenbescherming.nl/userfiles/pdf/Kalvertransporten/20150325%20Verslag%20kalvertransport%20Letland-Nederland.pdf>

-
- ⁹⁴ https://www.dierenbescherming.nl/userfiles/pdf/Kalvertransporten/Verslag_kalvertransport_PL-NL.pdf
- ⁹⁵ <https://www.eyesonanimals.com/nl/15-03-2018-inspection-calf-transport-from-ireland-to-the-netherlands/>
- ⁹⁶ <https://www.nieuweoogst.nu/nieuws/2018/04/24/eyes-on-animals-ziet-veel-misstanden-iers-kalvertransport>
- ⁹⁷ <https://us14.campaign-archive.com/?u=986438abc77e6171f482f9879&id=0f86bf2921>
- ⁹⁸ https://www.hartvannederland.nl/nieuws/2019/ierse-kalveren-onderweg-naar-nederland-ernstig-mishandeld/?fbclid=IwAR3rMsWJY-V6M36uEfQmmCeNktNA8yVo_xBq58mMdf8nsVuFCiipN3E1fl
- ⁹⁹ <https://www.eyesonanimals.com/nl/nederland-importeert-tienduizenden-ierse-kalveren-ondanks-corona-crisis/>
- ¹⁰⁰ <https://www.partijvoordedieren.nl/bijdragen/bijdrage-ouwehand-over-kalvertransporten>
- ¹⁰¹ <https://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Achtergrond/2018/10/Import-Duitse-kalveren-neemt-weer-toe-347447E/>
- ¹⁰² <https://www.dekalverhouder.nl/nieuws/Import-Ierse-kalveren-bijna-verdubbeld#1>
- ¹⁰³ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/internationaal-ondernemen/handel-planten-dieren-producten/marktinformatie/statistieken>
- ¹⁰⁴ https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2019/06/29/duitse-en-ierse-kalveren-het-meest-in-trek?utm_source=nieuwsbrief&utm_medium=email&utm_campaign=nieuwsbrief-28-06-2019
- ¹⁰⁵ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20192020-2598.html>
- ¹⁰⁶ <https://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Nieuws/2020/4/Kalverimport-zakt-in-door-corona-uitbraak-577629E/>
- ¹⁰⁷ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621853/EPRS_STU\(2018\)621853_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621853/EPRS_STU(2018)621853_EN.pdf)
- ¹⁰⁸ <https://www.ciwf.nl/nieuws/2017/09/1-miljoen-stemmen-tegen-verre-veetransporten-naar-brussel>
- ¹⁰⁹ <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/press-room/20190121IPR23917/welfare-of-transported-animals-meps-urge-eu-states-to-do-a-better-job>
- ¹¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/04/28/beantwoording-kamervragen-over-gevolgen-coronacrisis-voor-kalfjes-uit-melkveehouderij>
- ¹¹¹ <https://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Nieuws/2019/9/Netwerk-Grondig-pleit-voor-importvrije-vleeskalverhouderij-in-2025-474261E/>
- ¹¹² <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/4000-melkboeren-roepen-op-tot-importstop-kalveren>
- ¹¹³ <https://www.dierenrecht.nl/kalverrechten>
- ¹¹⁴ <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/s3-zembla-bnnvara/f719dd22-d896-4fe2-9a50-3ceffd0b7f40.pdf>
- ¹¹⁵ <https://www.boerderij.nl/Rundveehouderij/Achtergrond/2019/12/We-blijven-voortboeren-zoals-we-gewend-zijn-liefst-elke-dag-beter-512163E/>
- ¹¹⁶ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/in-nederland-bouwt-zich-een-bevroren-stuwmeer-aan-kalfsvlees-op~b24424b8/>
- ¹¹⁷ <https://www.visscherholland.com/nl/productoverzicht/dierengezondheid/immuguard/>